

ZAMONAVIY MAKTABLARGA QO‘YILADIGAN AYRIM ME‘MORIY FUNKSIONAL XUSUSIYATLAR

Abdillayev Boburjon Ikramjanovich

Toshkent arxitektura-qurilish universiteti 1-bosqich magistranti

abdillayevbobur@gmail.com

ANNOATSIYA

Maqolada O‘zbekistonda ta‘lim tizimiga qaratilayotgan e‘tibor va shu bilan birga o‘quvchilarning ta‘lim maskani bo‘lgan zamonaviy maktablarga tug‘ilayotgan ehtiyoj, darslarning zamonaviy axborot texnologiyalari, innovatsion ta‘lim tizimlariga muvofiq ko‘p funksiyali maktablarni loyihalash. Chet el mamlakatlari tajribasini o‘rganish bilan bir qatorda zamonaviy maktablarda me‘moriy funksional xususiyatlariga qo‘yiladigan ayrim talablar va ularning qanday loyihalinishi o‘rganilgan.

Kalit so‘zlar: *O‘zbekiston, O‘zbekistonda ta‘limga e‘tibor, zamonaviy maktab, zamonaviy maktablarning funksional xususiyatlari.*

SOME ARCHITECTURAL FUNCTIONAL PROPERTIES FOR MODERN SCHOOLS

ABSTRACT

The article in the article is the need to be born to the education system of Uzbekistan, at the same time design to teach students to modern schools, modern information technologies, innovative education systems. In addition to the study of foreign countries, some requirements and how they design their design will be designed on the architectural functional characteristics in modern schools.

Keywords: *Uzbekistan, the functional features of modern schools, modern schools in Uzbekistan.*

KIRISH

Shiddat bilan rivojlanib borayotgan zamonda Yangi O‘zbekiston tamoyili asosida rivojlanishni davom etayotgan O‘zbekistonda ta’lim va tarbiyaga ham katta e’tibor qaratilmoqda. 2023-yilning “Insonga e’tibor va sifatli ta’lim” deb nomlanishi ham bunga yaqqol misol bo‘la oladi. Xususan 2023-yilning 28-avgust kuni Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev raisligida maktablarda ta’lim sifatini oshirish, o‘quvchilar o‘rnini ko‘paytirish va o‘qituvchilarni qo‘llab- quvvatlashga qaratilgan video selektiri bo‘lib o‘tdi.[1] “Yangi O‘zbekiston-maktab ostonasidan boshlanadi degan g‘oya asosida ushbu soxada katta ishlar amalga oshirilmoqda.

MUHOKAMA

Davlatimizda ta’lim sifatini oshirish bilan bir qatorda zamonaviy maktablarga ham sezilarli darajada ehtiyoj tug‘ilmoqda. O‘zbekistonda ta’lim tizimini modernizatsiya qilish sharoitida zamonaviy maktab binolarini loyihalash uchun arxitekturaviy funksional tamoyillarini takomillashtirishga talab ortadi. Xozirgi zamonda siyosiy, ijtimoiy-iqtisodiy sharoitdagi ta’lim muhitini o‘ziga xos me’moriy makonda shakillanishini taqozo etadi[2], hamda zamonaviy tamoyillar asosida loyihalanishi talab etadi.

Zamonaviy maktablarning rivojlanishi: birinchidan, samarali ta’lim tizimi talablariga javob beradigan pedagogik jarayonlarni takomillashtirishi: ikkinchidan, me’moriy makonni o‘zgaruvchan, funksional ta’lim sharoitiga moslashtirishni talab etishini inobatga olishi; uchinchidan, yosh avlodning mafkuraviy shakillanishiga sezilarli ta’sir ko‘rsatishi mumkin bo‘lgan me’moriy ahamiyatini tushunishga bo‘lgan tub ma’nosini o‘rganishi bilan bog‘liq bo‘lishi kerak.

Zamonaviy maktablarni loyihalashda chet el mamlakatlari Yaponiya, Finlandiya, Rossiya, Xitoy va boshqalardagi maktablarning me’moriy yechimlari hamda dizaynlari borasida innovatsion izlanishlari bilan ajralib turadi. Ular shartli ravishda ikkita yo‘nalish shaklida loyiha taqdim etishlari mumkin - universal hamda ijtimoiy.

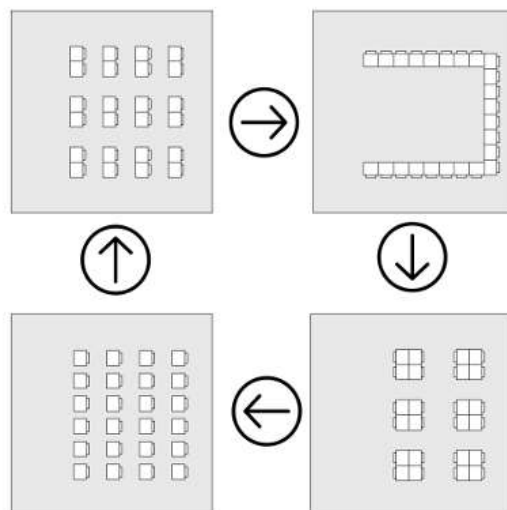
Birinchi, universal yoʻnalish boʻlib unda taʼlim usullari va texnologiyalaridagi oʻzgarishlarini hisobga olish uchun moslashuvchan imkoniyatlarga ega boʻlgan maktab makonining funksional va rejalashtirish xususiyatlarini tanlaydi. Qisqa qilib aytganda ushbu yoʻnalishda meʼmoriy makonning universalligi bilan taʼminlangan taʼlim tizimining samarali va barqaror rivojlanishiga nisbatan ijtimoiy eʼtibor namoyon boʻladi. Ikkinchisi, ijtimoiy yoʻnalish boʻlib maktabning hajmli dizaynida zamonaviy taʼlimning gʻoyaviy mazmunini meʼmoriy tasvirda aks ettiruvchi maktabning ijtimoiy ahamiyatini yoritadi. [3-4] Qisqa qilib aytganda ochiq va moslashuvchan tabiat, taʼlimdagi ehtiyojlarini qondirish, taʼlim jarayonida talab etiladigan xizmatlaridan teng foydalanish, oʻquvchilarning oʻzlariga boʻlgan ishonch, qatiyatni shakllantirishdan iborat boʻladi.

Keltirilgan ushbu yoʻnalishlar mutlaqo bir-biriga zid boʻlmagan holda maktablar taʼlim tizimining insonparvarlik asoslarining semmetrik va ramziy mamuning turli jihatlari aks ettirilgan. Yangi va zamonaviy maktab meʼmoriy, dizayn tamoyillari yuqoridagi ikkala maktabning dizayn hamda meʼmoriy tendensiyalarining kompozitsion va funksional tahlillaridan kelib chiqqan holda amalga oshiriladi.

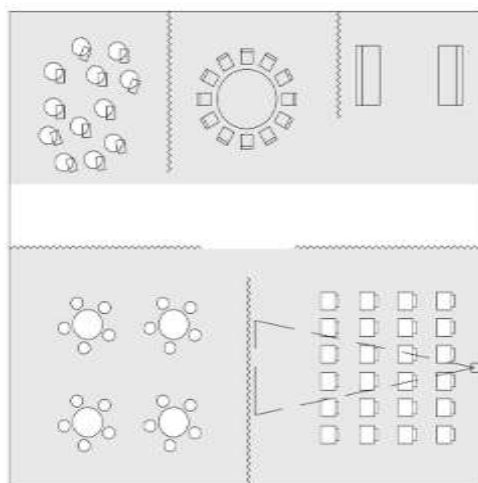
NATIJALAR

Zamonaviy maktab meʼmoriy funksional xususiyatlari quyidagilardan tashkil topishi lozim.

1. **Funksional moslashuvchanlik** – bunda maktabning aloida tarkibiy xonalari (dam olish zonalari, sinf xonalari) funksional maqsadini oʻzgarishi hamda oʻquv oʻquv xonalarining koʻp funksiyali foydalanishini ham oʻz ichiga oladi. Bunday funksional oʻzgaruvchan xonalar oʻqitish usullari va metodlaridan kelib chiqqan holda amalga oshiriladi. Bunday xonalarni asosan boshlangʻich sinf xonalarda loyihalash samarali hisoblanadi.(1,2-rasm)

1-rasm. Sinf xonasining universal geometrik xususiyatlari

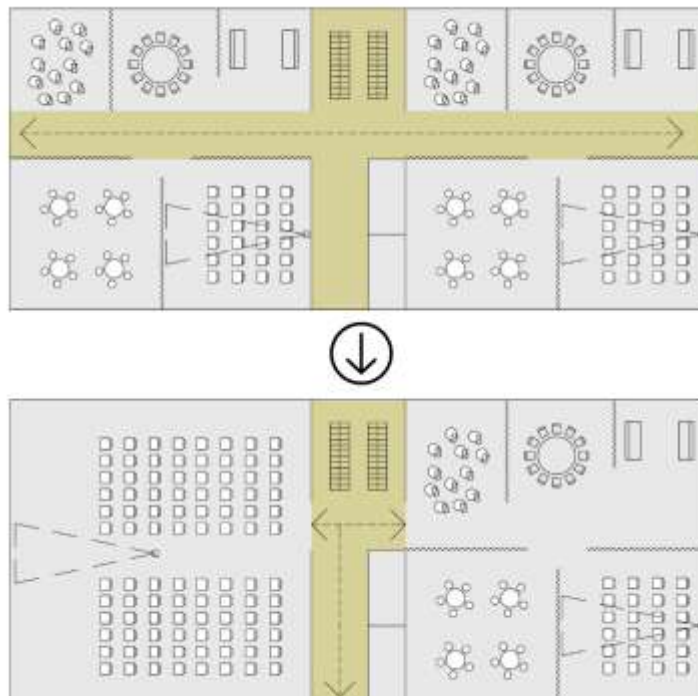
2-rasm. Sinf xonalarinig ko‘p funktsiyali moduli

2. **Funksional sig‘im** –bunda umumiy makondan unumli foydalanish hisoblanib asosiy ko‘rsatgichlardan biridir. Minimal makondan foydlangan holda maksimal funkcionallikni ta‘minlash. Funksional sig‘imda, maktab binosining universal, dam olish zonalari, ko‘p funktsiyali zallar, o‘qituchi va o‘quvchilar birgalikda foydalanadigan xonalarni loyihalashdan iborat.

3. **Ijtimoiy funksiyalarning fazoviy tarkibda ustnligi** - bunda gorizontal zonalashtirish va shunga o‘xshash funksialarga ega bo‘lgan xonlarni guruhlash orqali makonni vertikal birlashtirishni nazarda tutadi

4. **Loyihalash tuzilmasining moslashuvchanligi** – bunda ob‘yekt mavjud bo‘lgan butun davr mobaynida o‘z dolzarbligini saqlab qolishi uchun fazoviy rejalashtirish tuzulmasi bo‘lib, zonalar ichida maydonlarning qayta taqsimlanishi tufayli makonning geometric xususiyatlarini hamda funkcionallikni o‘z ichiga

oladi. (3-rasm). Moslashuvchan loyihalashning ikki jihati mavjud. Birinchisi, o'quv mashg'uloti davomida jihoz va mebdan foydalanish tartibini o'zgartirish, ikkinchisi, fazoning geometric shaklini o'zgartirish orqali funksional tarkibni o'zgartirish.

3-rasm. Sinf xonasi modulining ta'lim maydonida qayta taqsimlanishi

5. Transformatsiya va harakatchanlik - bunda muhitni turli il o'zgaruvchan jihozlar, mebellar orqali ta'lim faoliyatini yashilash, va uning dinamikasini oshirishga izmat qiladi. Sinf xonalaridagi mobil qurilmalar va ekranlarga mos ravishda mebellarni joylashtirish.

6. Ekologik muhit – bunda maktab binosining fazofiy-funksional, tashqi va ichki makoni orasidagi bog'liqlikda tabiiy muhitdan foydalanish, qayta tiklanadigan manbaalardan foydalanish nazarda tutiladi. [5] Ekologik muhitni asrash va tabiatga bo'lgan munosabatni yaxshilash, ekologik madaniyatni oshirishga xizmat qiladi.

XULOSA

Biz yashab turgan davrda butun dunyoda ta'limning ahamiyati mamlakatning madaniy va iqtisodiy salohiyatini yuksaltirish imkonini berada oladigan bilimlarga asoslangan jamiyat yo'lida rivojlanishi uchun shart-sharoilart yaratishni eng muhim omili sifatida qaralmoqda. Ta'limning asosiy bo'g'ini - bu umumiy o'rta ta'lim maktabi hisoblanib, uning yaratilishi nafaqat bolalarning bilim olishiga, balki

shaxsning shakllanishi va rivojlanishiga ham olib keladi. Shunday ekan ta'limni rivojlantirish birgina o'qituvchilar, ta'limning me'todiga bog'liq bo'libgina qolmasdan ta'lim maskanlari hisoblangan maktablarning me'moriy loyihaviy-funksional xususiyatlariga ham alohida e'tibor qaratishimiz lozim. Ma'lumki so'nggi yillarda ta'limning barcha sohasida elektron qurilmalar kompyuterlar, monitorlardan keng foydalanilmoqda, ta'lim berishda chet el mamlakatlari me'todlaridan keng foydalanilmoqda. Bunday qurilmalardan foydalanish va ta'limda qo'llanilayotgan me'todlardan kelib chiqqan holda ko'p funksiali sinf xonalari, ochiq yoki yopiq bo'lgan transformer xonalari mavjud, o'quvchilarni tabiat bilan uyg'un hamda bilim olishlari uchun keng fazoviy makonlardan iborat bo'lgan zamonaviy maktablarga ehtiyoj tug'ilmoqda. Bunday maktablarga erishish uchun eski maktablarni rekonstruksiya va modernizatsiya qilish yoki yangi binolar qurish bilan erishish biroz qiyinchilik tug'diradi. Maqolada ta'kidlab o'tilgan zamonaviy, funksional xususiyatlariga ega maktablarni loyihalshni talab etadi.

ADABIYOTLAR

1. URL: <https://president.uz/oz/lists/view/6622>
2. «BUILD SCHOOL» ko'rgazmasi materiallari. – URL: <http://www.buildschool.ru/>
3. Anisimov V.Yu. “Системный подход к проектированию школьных зданий” // Архитектон: известия вузов. – 2012. – № 38. – URL: http://archvuz.ru/2012_2/7
4. Varabash M.V. “Системный подход к процессу формирования архитектурной среды школьных зданий” // URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/sistemnyy-podhod-k-protsessu-formirovaniya-arhitekturnoy-sredy-shkolnyh-zdaniy>
5. Goloverov V.T., Blinder Yu. V., “Принципы проектирования пространственной структуры школьных зданий” // URL: <https://nsktvs.ru/node/168>